

Juryrapport VLOT-verkiezing Woonboot van het Jaar 2019

Als iets het afgelopen jaar duidelijk werd, dan is het wel dat waterwonen een volwaardig alternatief voor wonen op het land is en een woonboot definitief een reguliere woonvorm. De genomineerde woonboten die de jury voor deze editie van de Woonboot van het Jaar-verkiezing bezocht, doen als het gaat om concept, architectonisch ontwerp, materiaalgebruik, detaillering en vakmanschap in niets onder voor vrijstaande villa's op het vasteland. Het grootste verschil tussen de eerst- en laatstgenoemde woningen is dat woonboten één uniek element extra hebben: het directe contact met het water. De waterbeleving, zoals de jury dat pleegt te noemen.

Net zoals tijdens de afgelopen vijf edities keek de jury van de Woonboot van het Jaar-verkiezing bij haar beoordeling dit jaar onder meer naar de kwaliteit van het ontwerp, de toegepaste techniek, de uitvoering en het vakmanschap en de waterbeleving – het zwitserlevengevoel. De drie genomineerde woonboten van 2019 zijn woonark Van Damme in Amersfoort, woonark Schoonschip in Amsterdam en woonark Courage in Utrecht.

Woonark Van Damme

Wat de jury bij woonark Van Damme van waterbewoners Floor en Vin van Damme direct opviel is het even uitbundige als overweldigende zicht en doorzicht. De enorme glazen (schuif)puien van de vloer tot aan de dakrand zorgen daarvoor. Wat dat betreft is de ontwerpdracht die de bewoners zichzelf gaven ruimschoots waargemaakt.

Het concept was simpel: een betonnen bak met daarop een verdiepingsvloer en omloop, met daarop de bovenste verdieping, afgesloten met een plat dak. De ark moest worden opgetrokken uit zo min mogelijk verschillende materialen en eenvoudig, duurzaam en onderhoudsarm zijn. Alles moest lijnen. Om hun woondroom concreter te maken, kochten de bewoners een paar dozen LEGO, waarvan ze een even eenduidige als simpele maquette maakten.

Tijdens de rondgang door de ark was de jury onder de indruk van hoe dicht het definitieve ontwerp gebleven is bij het ontwerpidee in LEGO. De groengrijze tint van de betonnen vloer, die bij iedere traptrede een tint dichterbij het grijs van de vloer op de slaapverdieping komt, is letterlijk ontstaan door de beschikbare kleuren LEGO-blokjes. Een compliment aan bevriende architect Eugene Zaaijer, die Floor en Vin van Damme hielp bij de vertaling van de maquette naar een definitief ontwerp. Nu kun je stellen dat puien van vloer tot plafondrand aanbrengen niet heel origineel en een wel heel makkelijke manier is om daglicht overvloedig naar binnen te trekken, maar daarmee doe je het ontwerp volgens de jury tekort. De ark lijkt in niets op een drijvende kas.

De donkergrijze profielen van de puien rondom staan strak tussen vloer en plafond ingeklemd. Een supergaaf detail zijn de hoekoplossingen aan de waterzijde. Hier komen de profielen ogenschijnlijk samen tot één staander die letterlijk uit het zicht verdwijnt zodra de puien opengeschoven worden. Dat geeft aan weerszijde een onbelemmerd uitzicht, en dat is indrukwekkend. Aardig detail zijn de haken die rondom in het dak zijn aangebracht. Met de schuifpuien open passen hierin de lussen van een hangmat; een prachtig voorbeeld van wat de jury ultieme waterbeleving noemt.

De benedenverdieping is in tegenstelling tot de openheid boven juist gesloten. Het is immers de plek waar geslapen en gebadderd wordt, getuige ook de vrijstaande badkuip in de grote slaapkamer. Kasten in de slaapkamers zijn niet nodig: de kastenwand met kleurverloop over de gehele lengte van de woonboot biedt ruimte voor de kleding en spullen van het hele gezin.

Het woonvertrek valt vooral op door de ononderbroken ruimte, een vrij in te delen plattegrond zonder dragende muren, volgens het concept Plan Libre van Le Corbusier. De enige vaste elementen zijn het blok met de trap, ter hoogte van de entree, met daarnaast de keuken en een vaste wand waarachter de tv-ruimte en het kantoor gesitueerd zijn. De wanden van het keukenblok zijn rondom bekleed met akoestisch materiaal, zodat de ark – ondanks het overvloedige glasgebruik rondom – geen klankkast met een slechte spraakverstaanbaarheid wordt.

De gegoten gemarmerde groene vloer heeft een rustgevende weerschijs, waardoor het licht in de ark nergens kil of hard is. Ook dat is knap gedaan met zoveel overvloedig daglicht rondom. Deze ontwerpuitsgangspunten maken de ark een feest van licht, zicht

en transparantie. Gordijnen ontbreken, en toch heb je nergens het gevoel te kijk te zitten. Knap gedaan, en volgens de jury met recht en rede een van de genomineerde arken van dit jaar.

Woonark Courage

De woonark van Sjoerd Jan Ribberink en Jacoline Holdijk aan het Merwedekanaal in Utrecht is een ontwerp van Lars Courage. Deze Apeldoornse architect ontwerpt à la wijlen Henry Ford in alle kleuren – zolang het maar zwart is. Het grootste verschil met de illustere autofabrikant is dat geen van Courages ontwerpen van de lopende band rollen, maar stuk voor stuk opvallen door slimme details en nauwkeurige afwerking.

Dat is bij de woonboot langs het Merwedekanaal niet anders. Met zijn grote zwarte vlakken aan de wal- en waterzijde oogt de ark vrij gesloten, terwijl je eenmaal binnen nergens het idee hebt opgesloten te zitten in een zwarte doos. En dat is opmerkelijk. De ark is niet alleen vanbuiten zwart, ook het plafond en binnenwanden rondom zijn uitgevoerd in matzwart, waaraan met magneten op elke gewenste plek kunst gekleefd kan worden. Door de goed geplaatste glazen puien komt het daglicht ruimschoots binnen en wordt het nergens een sombere bedoening.

Op één hoek loopt de vloer zonder einde door naar het water: een infinity floor, zoals een infinity pool. Een roze kast langs de wand en een blauw keukenblok met gele omlijsting zorgen voor de nodige kleuraccenten. Twee klapdeuren die vernuftig tussen de keukenkasten vandaan komen, verbergen desgewenst het zicht op de keuken met gele kraan. Niet overdadig. Precies goed.

De entree met daarin de trap naar beneden wordt afgesloten met een glazen wand – en daarin zit een prachtig ontwerpdetail verscholen. Architect Courage had geen keus dan voor de kat van Sjoerd en Jacoline een kattenluik mee te nemen in zijn ontwerp, en hij vertaalde die opdracht in een catwalk: de glazen afscheiding rond de trap is 20 centimeter naar buiten geplaatst, zodat een smalle rondgang achter glas ontstaat. De kat kan naar binnen en meteen doorlopen naar de vertrekken benedendeks. Hoe chique wil je het als harige viervoeter hebben?

De vertrekken boven en onder de waterlijn staan in verbinding met een strakke betonnen trap. Eenmaal onder de waterlijn valt op hoe goed het daglicht hier zijn weg weet te vinden. Dat komt onder meer door de twee kastwanden die niet aan tot aan

het plafond doorlopen, maar eindigen in een streep glas. Dat voorkomt niet alleen hokkerigheid, maar zorgt ook voor een mooie spreiding van het daglicht.

De twee badkamers en het toilet zijn in lijn aan een langszijde van de gang geplaatst. Ze zijn uitgevoerd in welgekozen materialen en ook de slaapvertrekken en het logeervertrek met bedstee zijn met de nodige allure afgewerkt. Deze optelsom van ontwerpbeslissingen maakt van de vertrekken onder de waterlijn een meer dan prettig verblijfsgebied en een voorbeeld van hoe de op de loer liggende hokkerigheid van de slaapverdieping slim voorkomen wordt. Dat en de andere hierboven opgesomde karakteristieken maken van woonark Courage een van de drie door de jury genomineerde arken van dit jaar.

Ook het publiek wist de kwaliteiten van de ark in Utrecht te waarderen. Woonark Courage wint met de meeste online stemmen de Woonboot van het Jaar-publieksprijs 2019.

Woonark Schoonschip

Woonark Schoonschip is niet minder dan een primeur in de wereld van wonen op het water – en dus ook voor de Woonboot van het Jaar-verkiezing. Niet eerder beoordeelde de jury een drijvende twee-onder-een-kapper (twee-op-een-bak), met dus ook twee deelnemende gezinnen. Pieter Kool en Stefanie Hakkesteegt bewonen de grootste kant van de ark met hun zoon Kazimir, en naast hen woont Irma Baars met haar dochter Yfke.

Het had niet veel gescheeld of deze woonark, ontworpen door John Kusters, had niet kunnen meedoen aan de verkiezing van dit jaar. Vorig jaar brak nog tijdens de bouw een heftige brand uit, die een zowat volledige herbouw van de ark noodzakelijk maakte. De burens van de kersverse drijvende woonwijk in Amsterdam lieten met hun steun zien dat waterbewoners er voor elkaar zijn als het water aan de lippen staat, maar de brand leverde alsnog de nodige praktische bezwaren op. Zo raakte de 10 meter hoge trap die het verbindende element is in het woongedeelte van Pieter en Stefanie ernstig door het vuur beschadigd.

De trappen in de twee-onder-een-kapper zijn sowieso een verhaal apart – en maakten indruk op de jury. Ze zijn niet ontworpen als ruimteverspillende, gesloten trappenhuizen in gangruimten of overlopen, maar vormgegeven als verbindend element tussen de verschillende plekken. Zelf zeggen de bewoners erover dat de

structuur van de balustrades steeds van onderuit de bak is doorgezet tot het dak, waar een daklicht zorgt voor extra lichtinval. Het verticale zicht geeft een prettige sensatie, en dat maakt de ruimtelijke beleving in deze ark(en) fantastisch.

De beide woningen zijn niet veel groter dan wat vroeger een arbeiderswoning genoemd werd (80 en 92 vierkante meter), maar door de hoogte, de inval van het licht en de organisatie van de plattegronden heb je nergens het idee dat er klein of benauwd gewoond wordt. Het is een en al zicht, licht en ruimtelijkheid wat je ervaart. Dat is volgens de jury een knappe prestatie. Kennelijk kun je met slimme ontwerpbeslissingen ook op relatief weinig vierkante meters eigentijds wooncomfort creëren. Of, zoals de bewoners het zelf zeggen: de ruimtes zijn efficiënt, maar dat doet niet af aan de ruimtelijkheid, het woongenot en de uitstraling van het huis. Woningbouwers aan de wal kunnen hier nog iets van leren.

Tegelijkertijd schept deze ark nieuwe mogelijkheden voor waterbewoners, doordat de voordelen van een twee-onder-een-kap als twee-op-een-bak naar het water vertaald zijn – ook juridisch. Waterwonen wordt voor meer mensen bereikbaar doordat deze bewoners het aandurven om samen te drijven. Ze delen zelfs de technische installaties, zoals de warmtepomp, wat de bouwsom aanzienlijk kleiner maakt.

Dat de meest duurzame drijvende woonwijk van Europa, Schoonschip, vooroploopt in een sociaal en ecologisch experiment, met bijvoorbeeld toiletvergistings in plaats van een rioolaansluiting en een eigen elektriciteitsnetwerk waarbij de zonnepanelen de accu van de burens opladen als de eigen vol is, rekent de jury niet mee in de beoordeling van deze inzending – hoewel het als project voor waterwonen vele paden verkent en opent.

Aardig detail is dat de woningen aan de waterzijde dankzij een splitlevel uitzicht hebben op het monumentale Disteldorp, dat bestaat uit – inderdaad – kleine arbeiderswoningen. Met evenveel oog voor details is ook de terugliggende voordeur vormgegeven. De positionering in de gevel maakte een hoekraam mogelijk, waardoor bewoonster Irma over de hele wijk kan uitkijken. Die zichtlijnen zijn trouwens een opmerkelijke kwaliteit van woonark Schoonschip: in de woningen verbinden de zichtlijnen de verschillende ruimtes op een slimme manier, terwijl rondom nergens het contact met het water verloren gaat. Dat is in de ogen van de jury een ultiem voorbeeld van waterbeleving, en daar gaat het om bij wonen op het water.

De trap in het woongedeelte van Pieter Kool en Stefanie Hakkesteegt is in de ogen van de jury niet minder dan een kunstwerk op zich. Hij is door Doornekamp Woodspecials gemaakt met digitaal gestuurde CNC-cutting, waardoor het kunstwerk binnen de prijs gerealiseerd kon worden. Dat Doornekamp weet wat precisiewerk betekent, bleek bij de tweede montage na de brand. De trap gleed met een speling van een centimeter rondom de ark binnen als een hand in een handschoen.

Speciale vermelding ook voor architect John Kusters. Het is ongetwijfeld lastig met twee opdrachtgevers aan één opdracht te werken, maar het is hem gelukt om beide woningen een totaal andere uitstraling mee te geven die past bij de verschillende bewoners.

Deze optelsom van factoren – het oog voor detail, de zorgvuldige uitvoering, de originele indeling en het samen durven drijven – maakt dat de jury de bewoners zegt dat het gelukt is om met één set ingrediënten twee verschillende ruimtelijke karakters te ontwerpen. Gecombineerd met twee verschillende interieurbenaderingen en -materialiseringën kregen de woningen het karakter zoals beide huishoudens dat wensten. Daarom is de drijvende twee-onder-een-kap-ark door de jury unaniem verkozen tot Woonboot van het Jaar 2019.

Architect John Kusters wint hiermee voor de tweede keer de VLOT-verkiezing Woonboot van het Jaar. Bij de allereerste editie kwam de door hem ontworpen ark in Wilnis als beste uit de bus. De jury is verheugd dat die eerste verkiezing heeft geleid tot de keuze van de bewoners voor Kusters als architect van de winnaar van deze nieuwste editie. Maar vooral feliciteren ze John Kusters met zijn tweede overwinning als architect van de Woonboot van het Jaar.